

Digital Samverkan för den byggda miljön

Från data till insikt med kunskapsgrafer och ontologier

2026-03-10

Lars Harrie, professor geografisk informationsvetenskap, Lunds universitet
Peter Axelsson, TeknD Geoinformatik, BIM Alliance

Interoperabilitet – Digital samverkan för den byggda miljön

”Digital samverkan”

Projektledare:

- Peter Axelsson, BIM Alliance/EcoValue

Strategiskt projekt initierat av Smart Built Environment, SBE

Medverkande projektgrupp:

- 19 medverkande projektparter
- EcoValue, AFRY, Autodesk, DIGG, Eckerberg, Torbjörn B Holm, GS1, Tekniska Högskolan i Jönköping, Lantmäteriet, Lunds Universitet, Peab, Stockholms stad, Svensk Byggtjänst, Symetri, Sweco, Trafikverket, Trimble, Triona, WSP, Ramboll

Projektperiod 2,5 år, 2023-12 – 2026-08

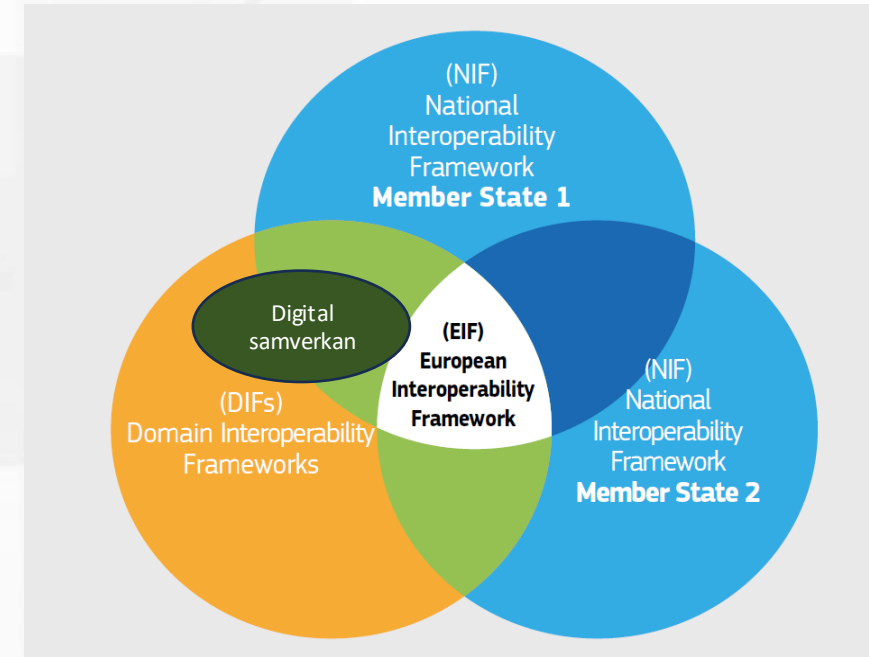
Budget totalt 8,5 MKR

[Interoperabilitet – Digital samverkan för den byggda miljön - Smart Built](#)

Digital samverkan innebär att system, processer och individer förstår varandra över teknik och affärsområden.

- Interoperabilitet handlar inte bara om den tekniska interoperabiliteten...

- Projektet "Digital samverkan" passar in i EIF-strukturen
  - EIF
    - Nationell nivå
      - Digg (Myndigheten för digital förvaltning
        - Svenskt ramverk för digital samverkan
        - Profil för interoperabla specifikationer (INSPEC)
      - Domännivå
        - Digital samverkan för den byggda miljön

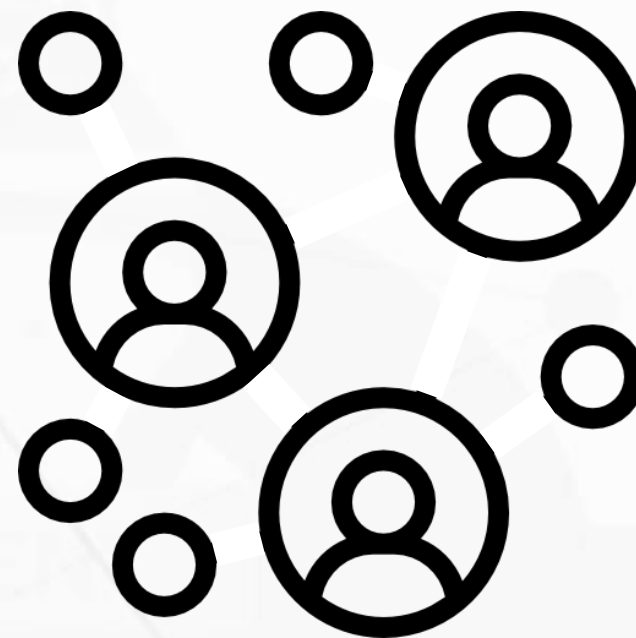
Utmaningen: Digitalisering som inte hänger ihop

Digital samverkan över domängränserna

- Digitalisering fungerar inom enskilda domäner – men brister mellan aktörer, system och livscyklifaser
- Interoperabilitet är idag den största bromsklossen
- Samhällsbyggnadssektorn har mogna standarder (BIM, GIS, produktdata, sensordata)
- Men de fungerar ofta som **öar av digitalisering**
- Exempel: openBIM fungerar väl – men behöver integreras med GIS och produktdata för full effekt

Behovet:

En gemensam begreppsgrund som gör att information kan förstås, delas och återanvändas genom hela livscykeln.

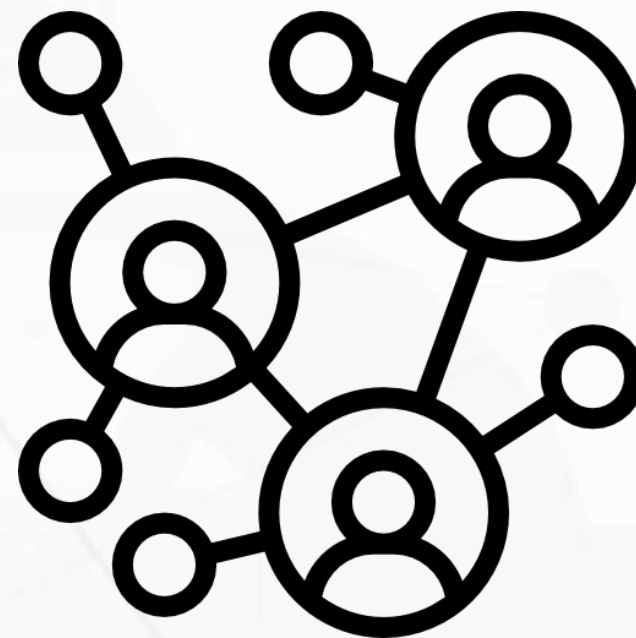

Lösningen: Kunskapsgrafer och semantisk integration

Interoperabilitet – Digital samverkan för den byggda miljön

- Vi vill visa:
  - Hur BIM, GIS, 3D-stadsmodeller, produktdata/DPP och sensordata kan samverka
  - En utveckling från CDE → **SDE (Semantic Data Environment)**
  - En fjärde mognadsnivå i ISO 19650 – från datacentrerad till semantiskt integrerad informationshantering
  - Hur strukturerad domänkunskap är en förutsättning för tillförlitlig AI
- **Kort sagt:** Data ska inte bara lagras – utan förstås, valideras och kopplas ihop.

Leveranserna: Stöd för implementering

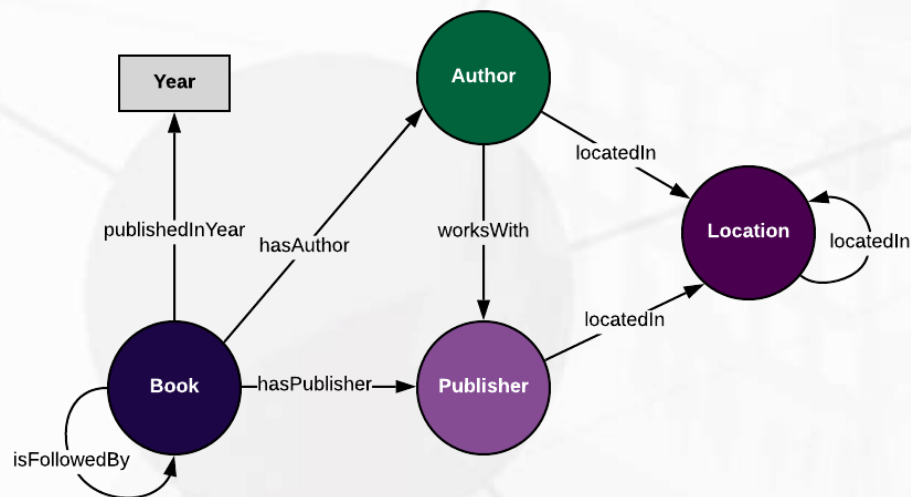
Ramverk: Från vision till praktisk tillämpning

- Verktygslåda för att arbeta med kunskapsgrafer
  - Användningsfall
  - Arkitektur
  - Principer och rekommendationer
  - Ontologier
  - mm

Dokumenteras i Infopack och presenteras som en webbportal, troligen kopplad till [Praxi](#)

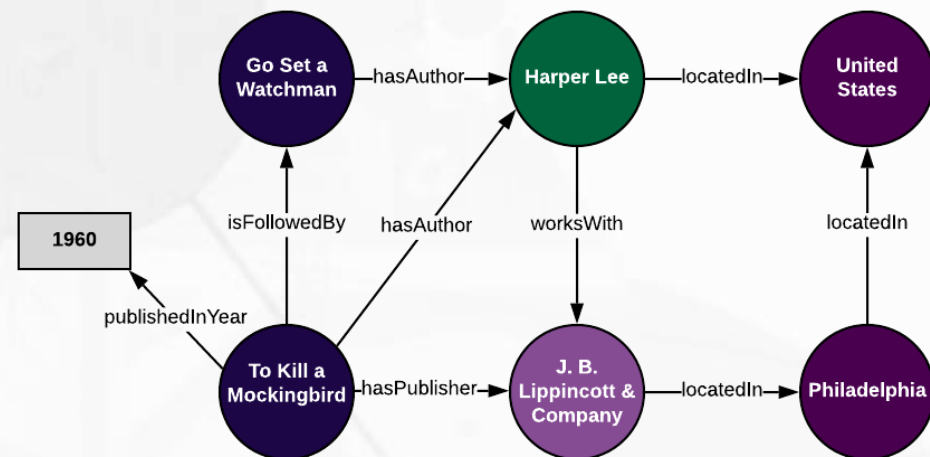

Vad är en kunskapsgraf?

Ontologi – en typ av informationsmodell
uppbyggd enligt W3C-standarder för
länkade data i form av triplar:

Subjekt	Objekt	Predikat
Author	WorksWith	Publisher

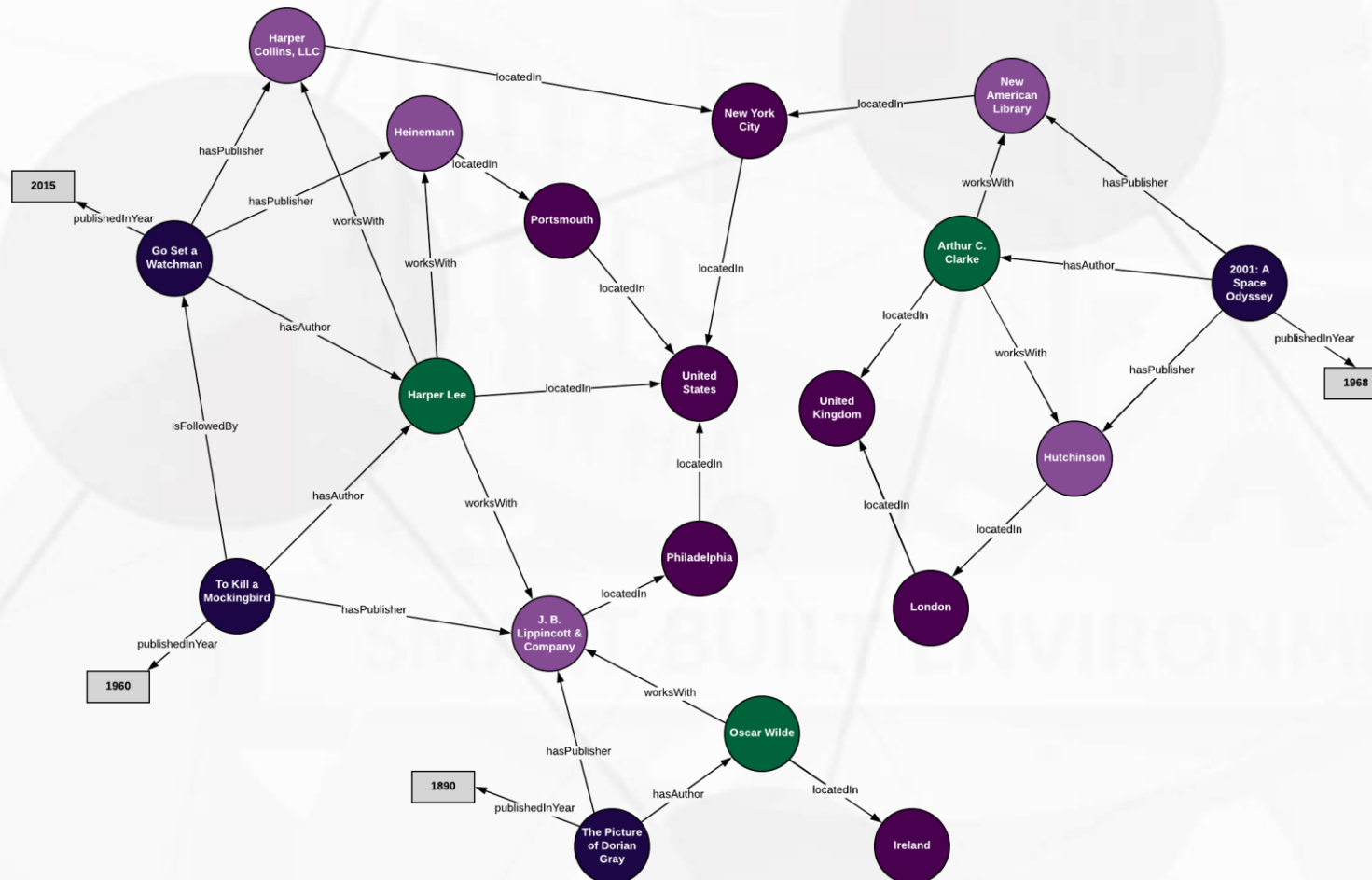

Kunskapsgraf – en ontologi fylld med data

Ontologi + data = Kunskapsgraf

Vad är en kunskapsgraf?

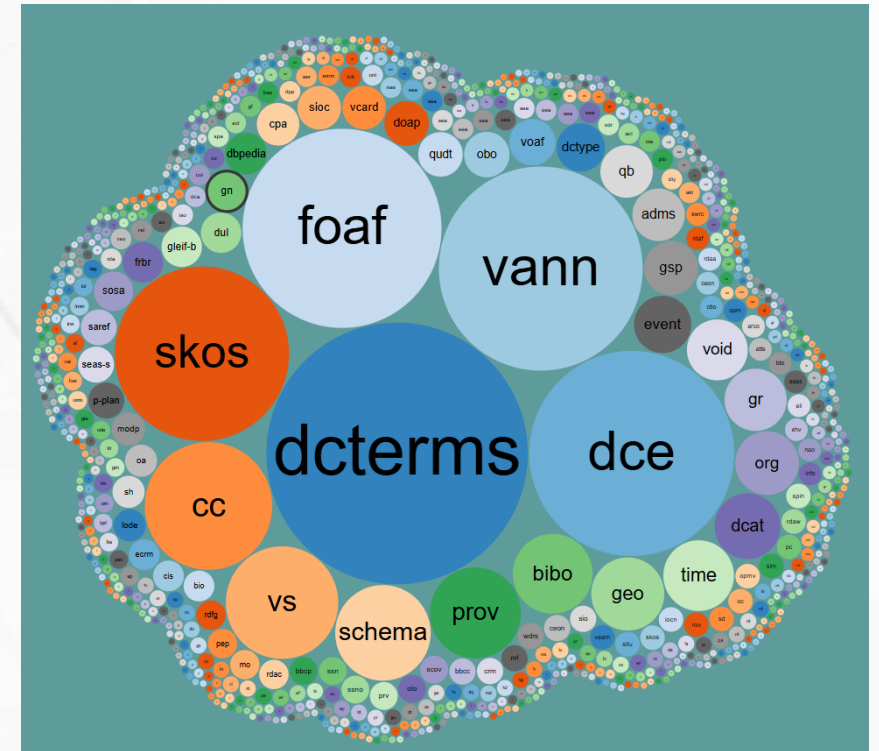
Grafen kan expandera och länkas till andra ontologier och kunskapsgrafer

Ontologin för detaljplaner + data för detaljplanen för Kista Äng = kunskapsgraf för Kista Äng detaljplan

Kunskapsgrafer och semantisk integration

Ett nätverk av objekt och relationer

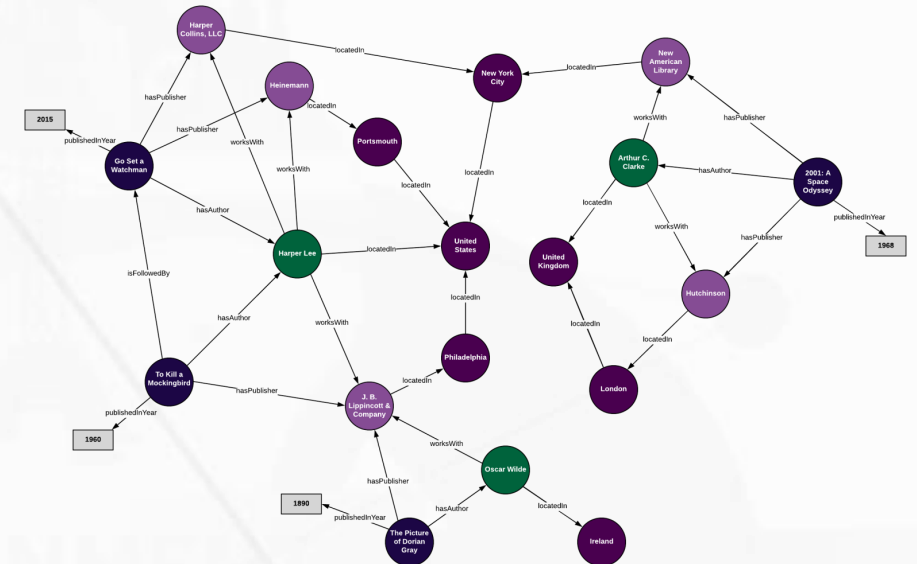
- Data modelleras som sammankopplade objekt – inte tabellrader
- Möjliggör semantisk interoperabilitet (gemensam betydelse)
- Länkad data enligt W3C-standarder kopplar samman BIM, GIS, sensordata m.m.
- Information kan finnas kvar i olika system – men ändå hänga ihop
- **Arkitekturprincip:**
  - Befintliga delprocesser kan fortsätta som tidigare
  - Kunskapsgrafer/länkade data används i respektive delprocess där det är optimalt

Kunskapsgrafer och semantisk integration

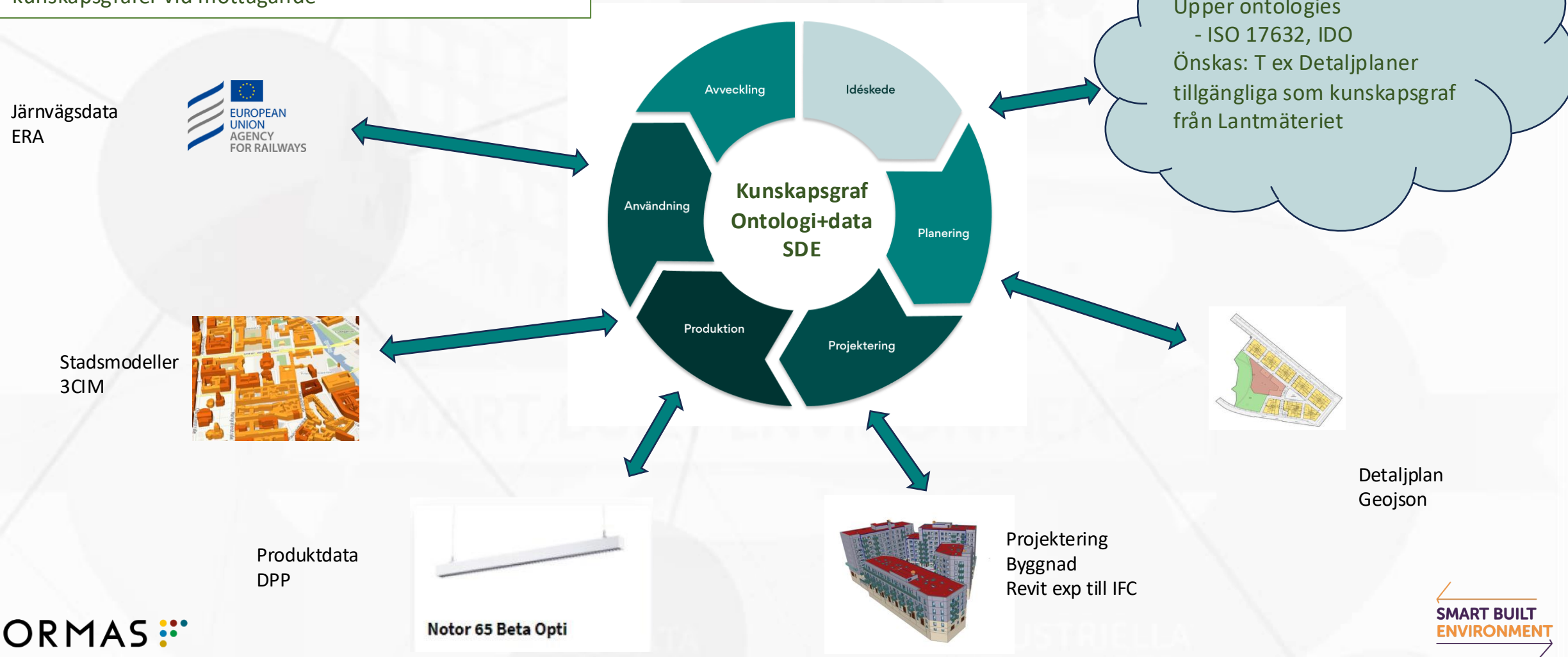
Generella standarder och metoder från W3C som inte är knutna till en viss domän

- RDF som grafmodell istället för relationsschema
- SPARQL för domänöverskridande frågor
- SHACL för validering av regler och krav
- Länkad data kopplar IFC-objekt, geodata, fastighetsdata, sensorer m.m.
- Ontologier (t.ex. RealEstateCore, BOT) definierar gemensamma begrepp
- Topptontontologier som IDO (Industrial Data Ontology) och SML (Semantic modelling and linking, EN 17632) länkar ihop domänerna

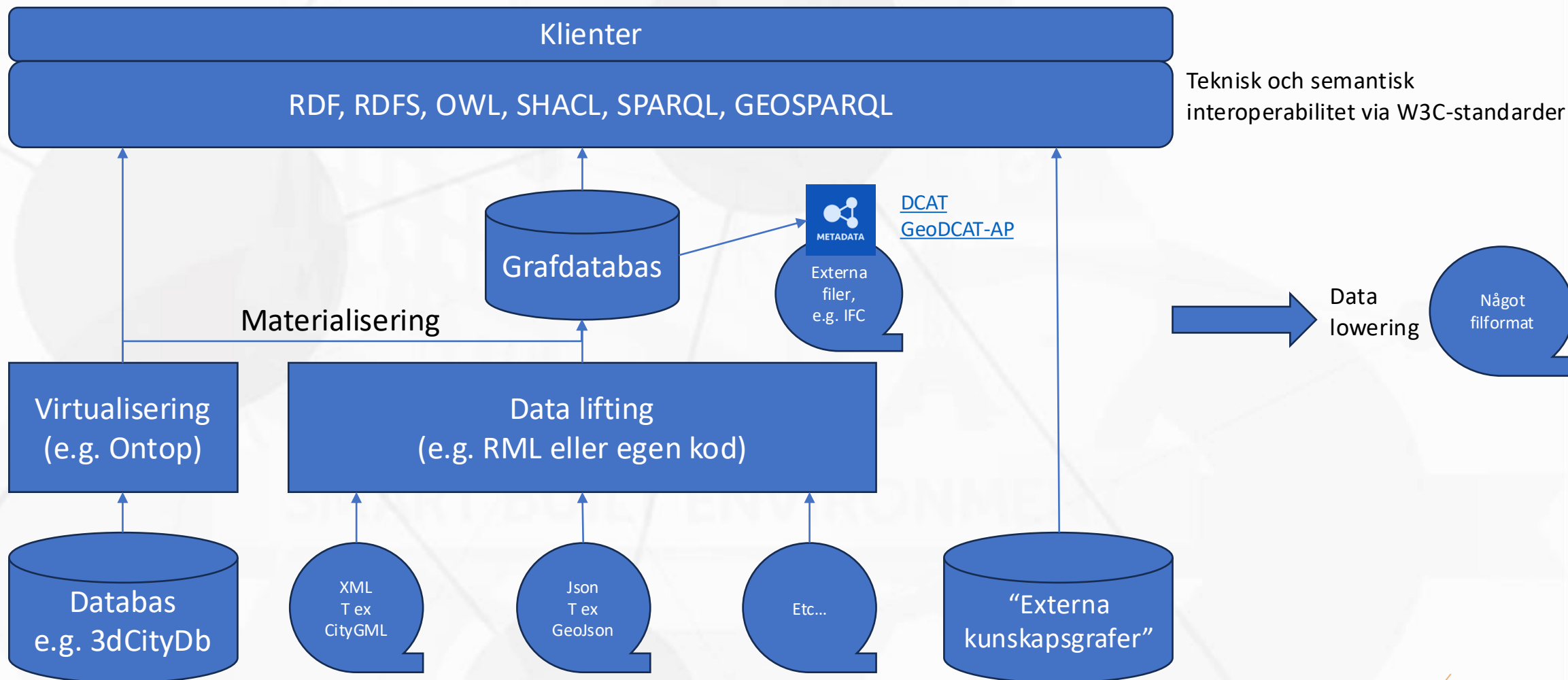
- **Delprocesser** med egna standarder och rutiner
- **Central process** med generella API:er baserade på W3C-stander för länkade data
- **Befintliga delprocesser** kan fortsätta som tidigare
- **Kunskapsgrafer/länkade data** används i respektive delprocess där det är optimalt
- **Data levereras** som kunskapsgrafer eller lyfts till kunskapsgrafer vid mottagande

- **Överensstämmer med ISO 19650** tankar om en gemensam data, CDE.
- **SDE, Semantic Data Environment**, är en **distribuerad gemensam** process baserad på länkade data

Olika sätt att bygga kunskapsgrafer

Digital mognad - informationshantering

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4
Nivåbenämning	Dokumentbaserad informationshantering	Modellbaserad samverkan	Strukturerad informationshantering	Semantisk interoperabilitet
Beskrivning	Information hanteras som fristående dokument utan strukturerad semantik eller gemensamma modeller	Information hanteras i modeller med gemensam struktur, men utan semantisk koppling eller automatiserat flöde.	Information är strukturerad enligt gemensamma standarder och delbar via API:er, men semantik och begrepp är delvis lokala eller projektunika.	Information/data hanteras i distribuerade kunskapsgrafer baserade på standardiserade ontologier. Dataaccess via endpoints med W3C-standarder.
Nyckelkomponenter	PDF, DWG, Excel etc	IFC, 3D-CAD-modeller, CDE, IDS	Klassificering, metadata, API, JSON, XML	INSPEC, RDF, OWL, SKOS, SHACL SDE
Typisk användning	Ritningar och beskrivningar skickas via e-post eller filserver. Varje aktör tolkar innehållet själv.	Samordning på fil- och modellnivå med IFC via gemensam datamiljö (CDE), krav och validering med informationsleveransspecifikationer (IDS).	Informationsmodeller med definierade attribut, delning via API eller dataplattform. Begränsad interoperabilitet över domängränser.	Automatiserad kravkontroll och interoperabilitet över domängränser och system. Anpassat för AI-analyser och sökningar.

Studieområde - Kista Äng

Figur 1. Planområdet Kista äng (till vänster) och Detaljplanskarta (till höger).

Datamängder till användarfall Kista äng

- a) 3D stadsmodell, 3CIM-informationsmodell, Sthlm stadsbyggnadskontor
- b) Detaljplan, Nationell specifikationer för geodata, Sthlm "planeringskontor"
- c) Exploateringsdata, "Blandade informationsmodeller", Sthlm exploateringskontor
- d) BIM-data för några byggnader, IFC-format, Byggherrar
- e) Vägdata – NVDB trafikverket

Mer data finns men används inte i de användarfall som beskrivs här.

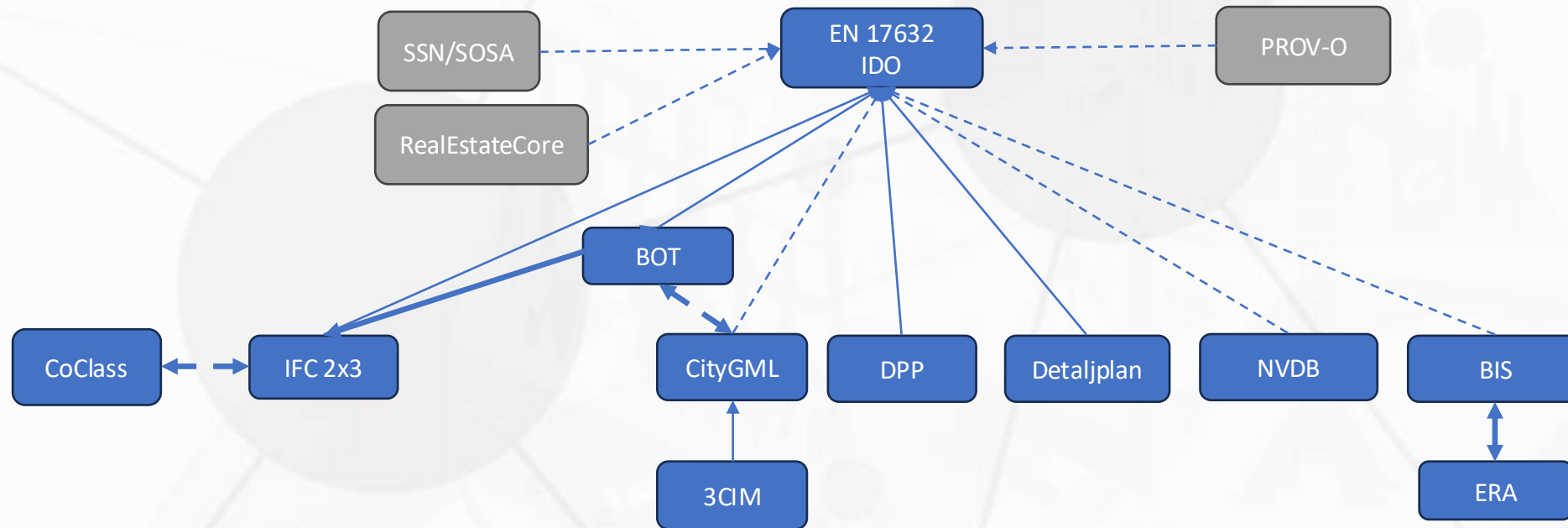
För varje datamängd behövs en ontologi tas fram

Arbete med att ta fram ontologier varierar

- a) Etablerad ontologi finns (t.ex. IFC).
- b) Etablerad ontologi finns, men behöver utökas (t.ex. 3CIM som baseras på en CityGML ontologi).
- c) Etablerad informationsmodell finns i UML som behöver översättas till en ontologi (t.ex. svenska standarden för detaljplaner).
- d) Informationsmodell måste tas fram och sedan översättas till ontologi (t.ex. urban vegetation).

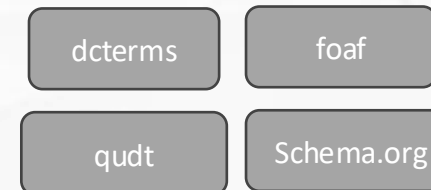

Länka samman fallstudiernas ontologier

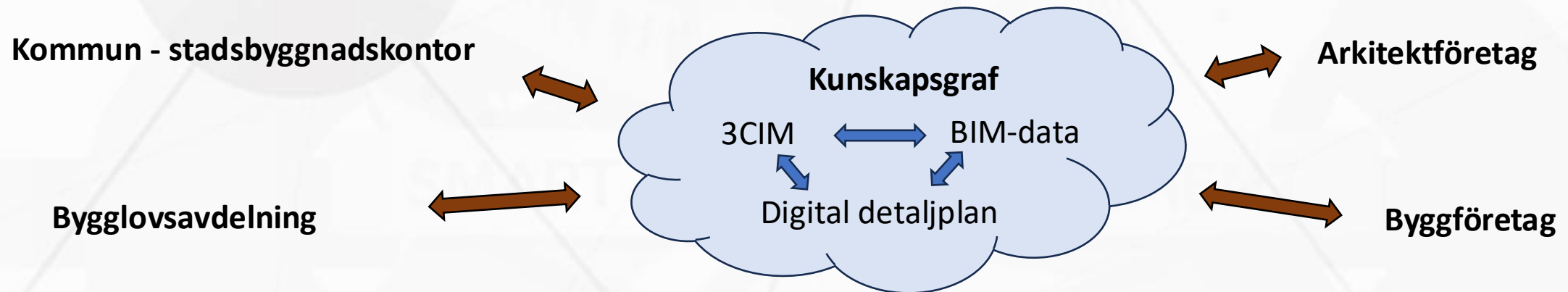
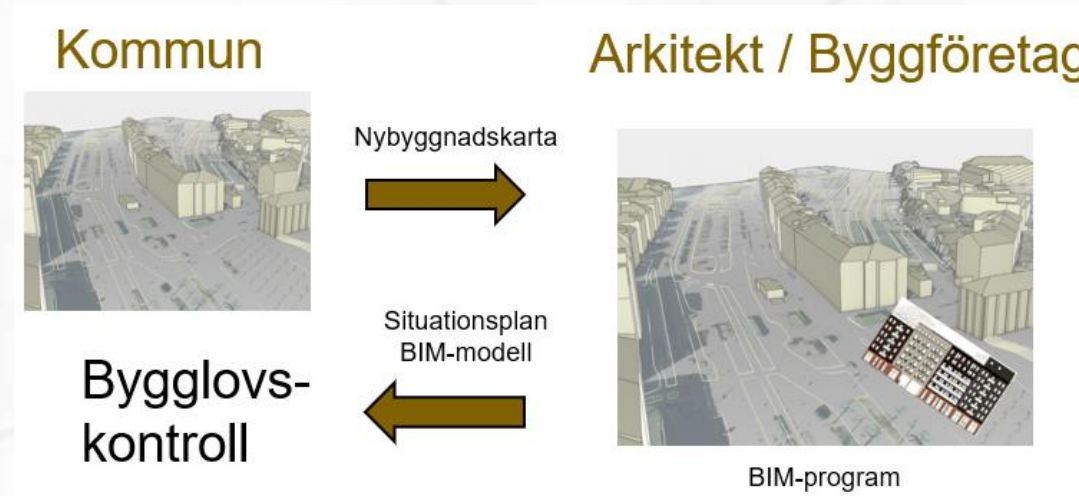
- Utökning
- - -> Tänkbar utökning
- ↔ Alignment
- ↔ Tänkbar alignment

Resurser?

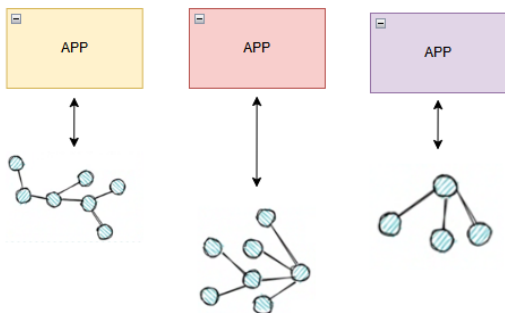

Användarfall 1: Bygglovsprocessen

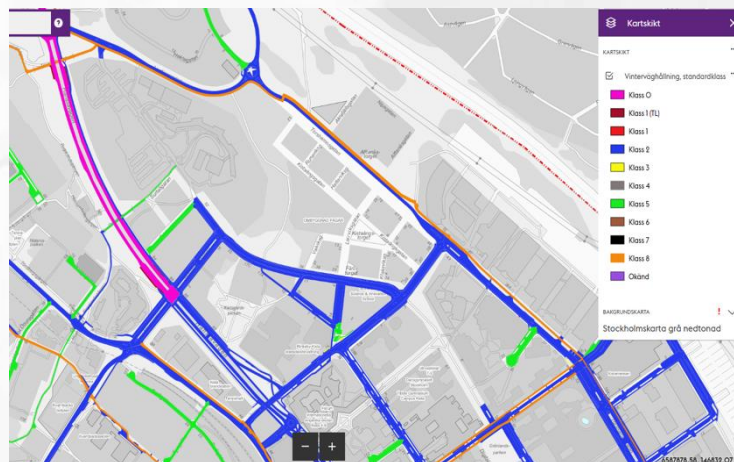

Användarfall 2: Data-centrisk lösning för vägunderhåll

Application-centric

TK Gata

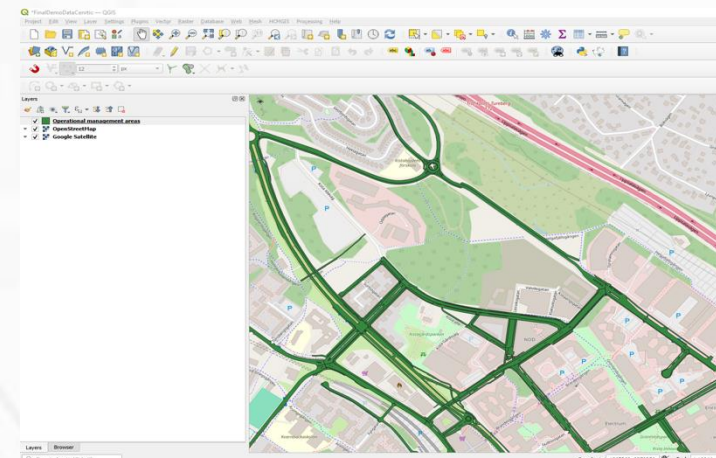

Skötselytor

NVDB

Applikationscentrisk lösning

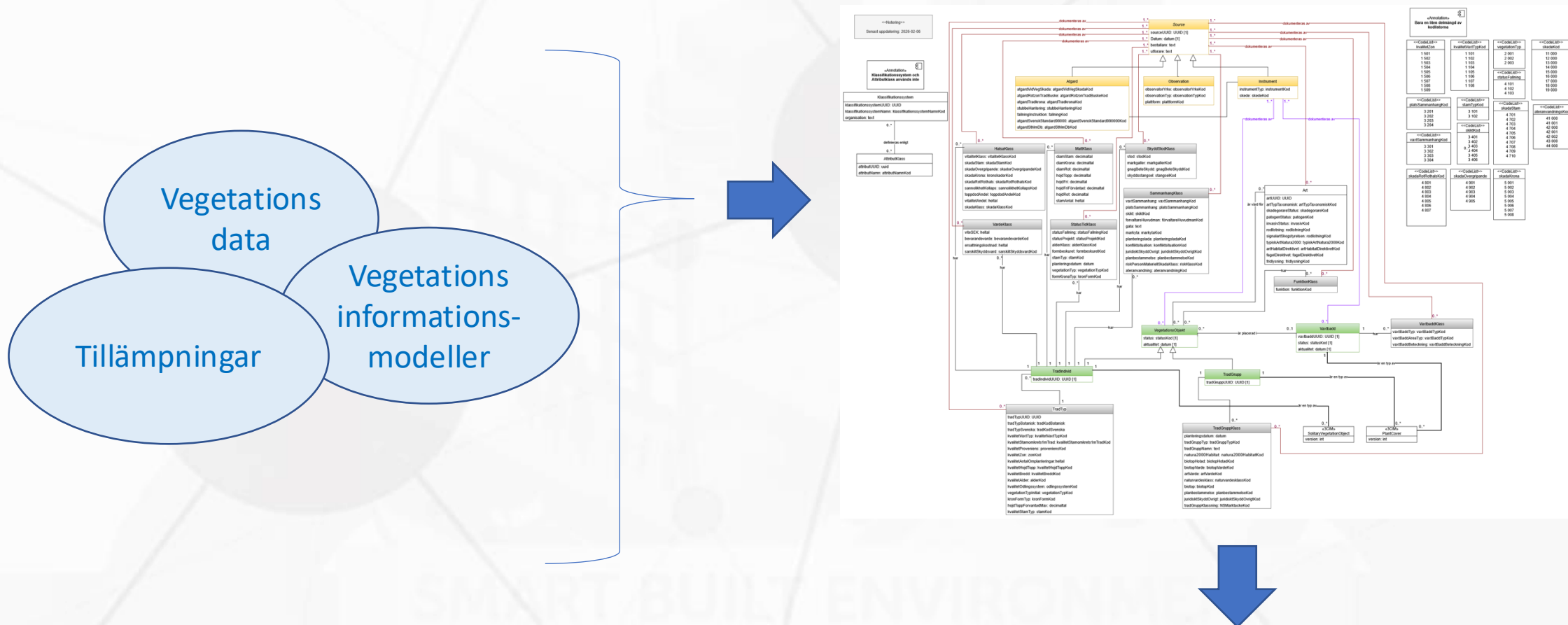
QGIS + egna skript

Kunskapsgraf

3CIM ↔ NVDB

Användarfall 3: Urbana vegetation

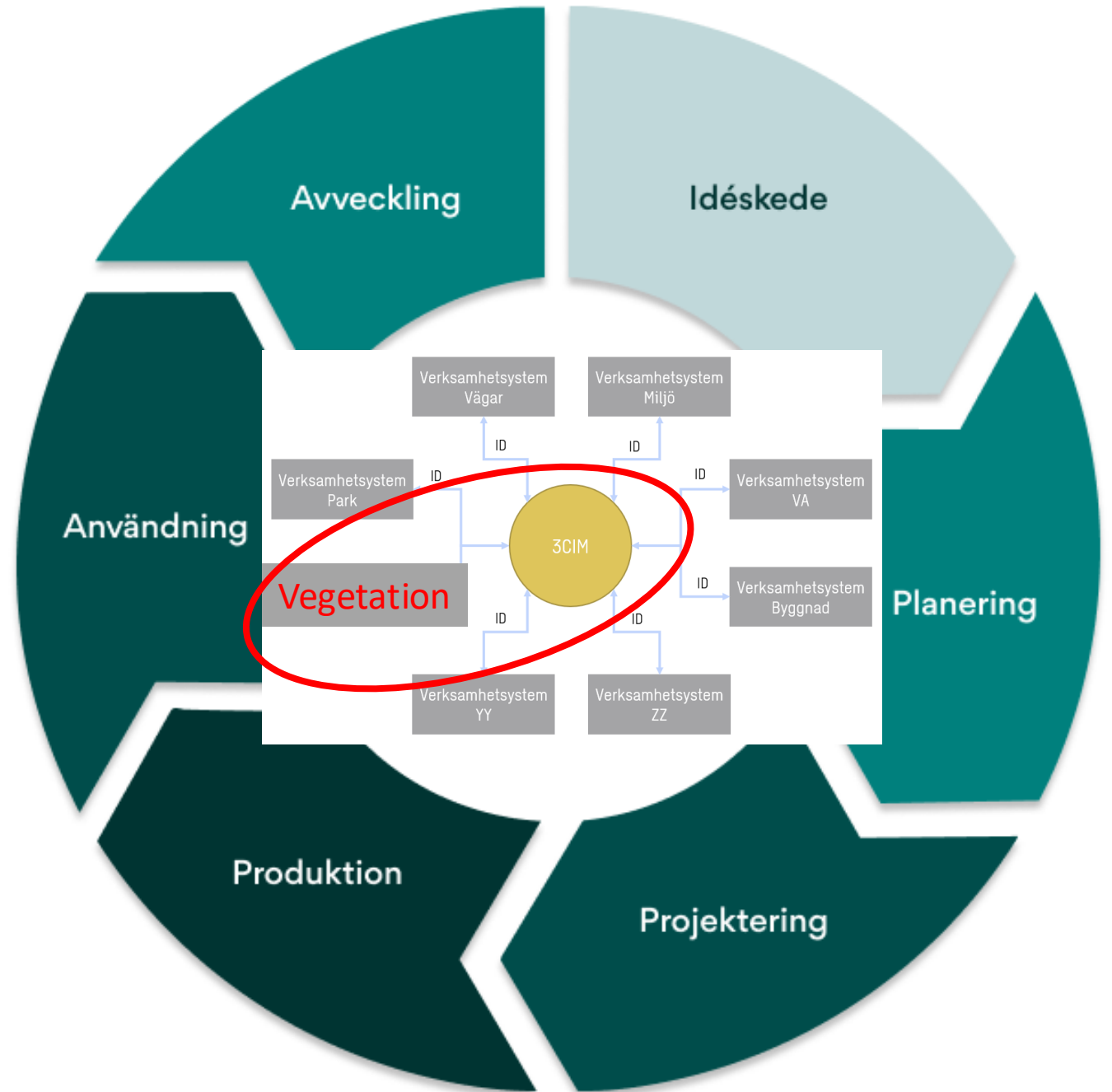

Urban ontologi - Utveckling

Användarfall 3: Urbana vegetation

Studier om hur
beslut i tidiga
skeden kan styra
projektering och
realisering på
ett bättre
sätt.

Ontologier och kunskapsgrafer - Utmaningar vid implementering

- Komplexitet och kompetens – brant inlärningskurva och teknisk kompetens krävs.
- Organisatoriska förändringar – motstånd mot förändring och samarbetsutmaningar.
- Investeringar och avkastning - kräver investeringar i mjukvara, utbildning och rådgivning.

Ontologier och kunskapsgrafer - Framtid och möjligheter

Framtid och möjligheter

- Kunskapsgrafer möjliggör skalbarhet och flexibilitet.
- Ger förutsättningar för ökad automatisering och bättre datakvalitet.
- Gemensamma standarder och verktyg över domängränserna
- Interoperabilitet mellan system och stöd för avancerad analys.
- Stöd för AI-applikationer och realtidsdata.
- Kan bidra till bättre beslutsfattande och hållbarhet inom byggsektorn.

